

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב,
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת עקב

יגיעה בלימוד התורה

"והיה עקב תשמעון" (ז' - ב').

החתם סופר עה"ת כתב לבאר את הפירוש של המילה עקב, שבמשנה באבות (פרק א' משנה ד') כתוב 'והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם', ולכאורה צריך ביאור מה הסמיכות בין ב' המימרות הללו, של מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם, וביאר החתם סופר, שעל ידי שהאדם מתאבק בעפר רגליהם דהיינו שהוא הולך אחרי החכמים למקומם, הוא יזכה להיות שותה בצמא את דבריהם דהיינו שיבין את מה שילמדו לו, ולכן זה נכתב בסמיכות משום שעל ידי שילך וירוש אחרי החכמים הוא יזכה לשתות בצמא ולהבין את דבריהם, וכתב שמטעם זה היו התלמידים נוהגים ללכת ללמוד בעיר אחרת, שיזכו על ידי זה שהולכים, להבין את מה שילמדו אחר כך מהחכמים.

יגיעה בהליכה

ובחז"ס כתב שזה הביאור, של המילה עקב, לומר שעל ידי העמל בהליכה עצמה כבר על ידי זה זוכים להבין את התורה ולזכור אותה. ונמצא שכתוב כאן דבר נפלא, שעל ידי שאדם מתאמץ אפילו בהליכה לתורה, זה כבר זכות וסגולה שיזכה להבין יותר טוב מה שילמד אח"כ, ובאמת שכן הוא ברש"י להדיא במנחות (דף ז' ע"א) שמובא שם על אבימי שהוא היה רבו של רב חסדא, ואפילו הכי פעם אחת הוא הגיע לרב חסדא תלמידו כדי ללמוד ממנו מסכת מסוימת, והטעם שהוא לא שלח לקרוא לתלמיד שיבוא אליו, כתוב בגמ' 'סבר הכי מסתייעא מילתא טפי', ופירש רש"י 'משום יגעי ומצאתי', ומבואר אם כן שגם בעמל והיגיעה על ידי ההליכה שמתאמצים לבוא ללמוד זוכים לסייעתא דשמיא בלימוד.

יגיעה בחיפוש ספרים

ומצינו בספר לקט יושר (ח"ב יו"ד עמ' ל"ט ענין ב') שכתב התלמיד של התרומת הדשן בשם רבו 'וזכורני שאמר, אותם הבחורים העשירים המפונקים, שעשו להם שולחנות כשיושבין במקומן הופכין השולחן לאי זה צד שירצו, ועליו הרבה ספרים לא טוב הם עושים, אדרבה כשמבקש אחר הספר ובא לו בטורח גדול - זכור באותו מעשה מה שרוצה ללמוד', והיינו שבכל מאמץ שעושה כדי שיוכל ללמוד ואפילו שקם ממקומו כדי ללכת להביא ספר, גם אם זה לא מאמץ בלימוד עצמו, אפילו הכי הוא יזכה לזכור ולהבין יותר טוב את הלימוד.

[ויש להתעורר מזה, לגבי לימוד מתוך 'מאגרים תורניים', שהן אמנם יש בזה מעלות מכמה בחינות, אבל בד בבד צריך לזכור שחסר בזה את החלק של הטירחה והמאמץ של החיפוש והבאת הספרים, ולכן כל ערום יעשה בדעת, ומזה ומזה אל תנח ידך].

יגיעה בעסקים

ובספר אמת ליעקב להגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל (בפרשת וזאת הברכה) כתב חידוש גדול, שידוע מה שכתוב בספרים שעל ידי שהעשיר מחזיק תורה הוא יזכה לידיעת התורה בעולם הבא, אבל לכאורה הרי ידיעת התורה לבד בלי עמל ויגיעה זה לא מספיק, וכמו שתינוק במעי אמו המלאך משכיח ממנו את כל התורה, כדי

שהוא לבד על ידי עמל ויגיעה יזכה לה ויקבל שכר, ואם כן אף העשיר איך מספיק מה שהוא יודע את התורה הרי צריך ג"כ עמל ויגיעה, וכתב הגר"י זצ"ל שעל ידי שהעשיר טורח ועמל להשיג את כספו ופרנסתו כדי שיוכל להחזיק בזה את התורה, זה העמל והיגיעה שבזכות זה יזכה לידיעת התורה על ידי עמל ויגיעה בעולם הבא.

ונמצא שיש כמה אופנים של יגיעת התורה, א. כפשוטו שאדם עמל ויגע בתורה הקדושה להבינה ולזכור אותה, ב. מה שכתב החתם סופר [וכ"כ רש"י] שהעמל על ההליכה לתורה ג"כ נקרא עמל התורה, ג. מה שכתוב בלקט יושר שלקום להביא ספר לצורך הלימוד גם זה נקרא עמל התורה, ד. מה שכתב הגר"י קמינצקי שאפילו העמל לפרנסתו כדי שיוכל להחזיק את התורה, שגם זה נחשב לעמל התורה.

ויש להוסיף, דהשפת אמת (פרשת יתרו) הקשה על מה שכתוב בגמ' 'אם יאמר לך אדם יגעי ומצאתי תאמין', דהרי לשון מציאה לא שייך רק בדבר הבא בהיסח הדעת, וכיון שהוא אומר שיגע, א"כ אין זה נקרא שמצא, ותירץ השפת אמת בשם אביו בעל החידושי הרי"ם - 'כי אין בכח היגיעה לבוא למעלת התורה, רק ע"י היגיעה זוכין למצוא התורה בבחינת מתנה ומציאה', והיינו שבאמת אף על ידי היגיעה אי אפשר לזכות למעלת התורה, אלא שעל ידי היגיעה האדם זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת שאז הוא מוצא את התורה בבחינת מציאה ומתנה.

והנה להנ"ל הדברים מבוארים היטב, שהרי אפי' ההליכה ללימוד התורה נחשבת כחלק מהיגיעה בתורה, וכן היגיעה לקום ולהביא הספר מהארון זהו חלק מיגיעת התורה, וא"כ ודאי שמה שזוכה למעלת התורה הוא בבחינת מציאה.

.....

החילוק בין לשון שימה ללשון נתינה

"והסיר ה' ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שניאך" (ז' - טו').

יש להעיר על שינוי הלשון, שמתחילה כתוב 'לא ישימם בך' דהיינו לשון שימה, ולגבי הנתינה על השונאים כתוב 'ונתנם בכל שונאך' בלשון נתינה.

וכתב המהרי"ל דיסקין עה"ת, ע"פ הגמ' במנחות (דף נ"ט ע"ב) דשם כתוב לגבי מנחת חטאת שנאמר בה 'לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת הוא', שאם עבר ונתן משהו שמן על המנחה, נפסלה המנחה, אך אם נתן משהו לבונה לא נפסלה המנחה עד שיתן כזית לבונה, והטעם, מפני שאצל שמן כתוב לשון שימה, ושימה הוא בכל שהוא, אבל אצל לבונה כתוב לשון נתינה, ונתינה היינו משהו חשוב בכזית, ולפ"ז יל"פ הפסוק כאן, שלגבי ישראל נאמר לשון 'לא ישימם בך' והיינו אפילו בכל שהוא לא יהיה על עם ישראל, אך לגבי השונאים נאמר 'ונתנם בכל שונאך' והיינו שיהיה עליהם נתינה חשובה של מדוי מצרים.

אלא דיש להעיר בעיקר החילוק הנ"ל, דבתפילת שמונ"ע אומרים 'שים שלום' בלשון שימה, ומדוע לא נתקן לומר בלשון נתינה, ואולי לשון תורה לחוש ולשון חכמים לחוד, אכן אף בתורה מצינו בברכת

כהנים שנאמרה הברכה בלשון שימה 'וישם לך שלום', ולהנ' ל'יל'ע מדוע לא נאמרה הברכה בלשון נתינה 'ויתן לך שלום', ועי'.

.....

שביעה בלא אכילה

"ואכלת ושבעת וברכת" (ח' - י').

חיוב ברכת המזון מן התורה הוא רק כשאכל כדי שביעה, ובפרי מגדים (סימן ר"י סק"א) והביאו המשנה ברורה (ס"ק א') חידש דכיון דהחיוב של ברכת המזון הוא כדי שביעה, א"כ אין דין לאכול הפת בכדי אכילת פרס, אלא אפילו אם אכל הפת ביותר מכדי אכילת פרס, אם זה כדי שביעה יש חיוב דאורייתא של ברכת המזון 'דהא עכ"פ ושבעת קרינן ביה'.

ובשער הציון (סק"י) דן בדבריו, שהרי בפסוק כתוב 'ואכלת ושבעת' וא"כ מסתבר לומר דבעי' נמי 'ואכלת', ואכילה זהו דוקא בשיעור כזית בכדי אכילת פרס, וא"כ אף שושבעת יש אף ביותר מכדי אכילת פרס, מכל"מ ואכלת ליכא, וכתב השעה"צ דבפרמ"ג סיים דבריו בצ"ע, ואפשר דזה משום הסברה הנ"ל, דבעי' נמי 'ואכלת'.

והנה השעה"צ כתב עוד, דמכל"מ אם אכל כזית מתוך מאכלו בכדי אכילת פרס נתחייב בברכת המ"ז מן התורה, דממה נפשך יש כאן גם ואכלת וגם ושבעת.

והגר"א גניחובסקי זצ"ל בספרו בר אלמוגים (עמוד תרפ"ח) תמה על דברי השעה"צ, דבפשוטו כשכתוב בתורה 'ואכלת ושבעת' היינו שתהיה אכילת שיש בה שביעה, ובעי' שאותה אכילת עצמה תהיה בכדי שביעה, ומהיכ"ת לחדש דסגי באכילה אפי' שהשביעה באה מאכילה אחרת.

והנה הגאון רעק"א בגיליון (א"ח סימן קפ"ו סעיף ב') מסתפק בקטן שהגדיל, וקודם שהגדיל אכל כדי שביעה ובירך ברכהמ"ז, אם מה שבירך בקטנותו מהני כיון שעכשיו יש לו חיוב דאו' לאחר שהגדיל, וא"כ מצינו דשייך חיוב ברכה על שביעה אע"פ שאין אכילה המחייבת, אכן באמת אין זה דומה לנידון של השעה"צ, דבקטן שהגדיל יש אכילה שהביאה שביעה, אלא שבשעת האכילה לא היה בר חיובא, אבל בשביעה שלא באה מחמת האכילה, שפיר ילה"ק מה"ת דשביעה זו מחייבת בברכהמ"ז, ויל"ע בכל זה.

.....

מורא תלמידי חכמים הכרחי למורא שמים

"את ה' אלקיך תירא" (י' - כ').

מובא בגמ' 'שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש כו', עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים'. צריך להבין, מדוע רבי עקיבא ראה ללמוד מורא ת"ח, דוקא ממורא שמים, יותר נכון היה ללמוד מוראה ת"ח ממורא אביו ואמו, שגם שם יש דין מורא.

וביאר המגיד מדובנא ע"פ דרכו, משל לעיור שהיה צריך להרחיק מביתו כדי לפרנס את בני ביתו, וכמנהג המדינה היה צריך לקבל אישור מיוחד מהמלך שיכול לעבור את הגבול [כמו דרכון], והלך העיור עם משרתו והגיעו לגבול, ושם ביקשו השומרים את האישור, והעיור הוציא להם את האישור שלו, ואז ביקשו השומרים את האישור של המשרת, אמר להם העיור שבתוך האישור שלו כתוב שיש אישור גם למשרת, שהרי כתוב באישור שלו שהוא עיור שנוסע ממקום למקום, ואיך הוא יסע ממקום למקום בלא משרת הלא הוא עיור, וא"כ בהכרח שיש אישור גם למשרתו, והנמשל, שבהכרח שבתוך הציווי לירא מה', כתוב שיש לירא גם מהת"ח, משום שאי אפשר לדעת איך לירא מה' אם לא שהת"ח יורו לנו מהו יראת שמים, וע"כ בהכרח שיש ג"כ לירא מהת"ח.

.....

כל אחד חייב להגיע לדרגת משה רבנו

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך" (י' - י"ב).

לרפואת הגאון רבי חיים בן רעשא ריזל ברמן שליט"א

לעילוי נשמת מרן הסטייפלער

הגאון האדיר רבי יעקב ישראל ב"ר חיים פרץ קניבסקי זצוק"ל • נלב"כ ע"כ מג"א תשמ"ה • ת. נ. צ. ב. ה.

בגמ' ברכות (דף ל"ג ע"ב) איתא, 'אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, דאמר רבי חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן, קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול'. ומבואר שלגבי משה רבנו הוי היראת שמים מילתא זוטרתא, ולכן אמר משה רבנו הדברים בלשון שנשמע שיראת שמים הוי מילתא זוטרתא.

ולכאורה יש להבין, אף שלגבי משה הוי מילתא זוטרתא, מכל מקום הרי דברים הללו דבר משה רבנו לכלל ישראל, וכיון שלכלל ישראל לא הוי יראת שמים מילתא זוטרתא, א"כ היה צריך לאומרם באופן הראוי שישמע לכלל ישראל.

ועמדו בזה המפרשים, ויש תירוץ שמובא בדרשות הר"ן (סוף דרוש העשירי) שמשה רבנו תבע מכלל ישראל שאף הם יהיו בדרגה זו שתהיה להם יראת שמים כמילתא זוטרתא, ושם מבאר הר"ן דטבע האדם שאם הוא חפץ להשיג איזה דבר, והוא מאוד חושק ואוהב את הדבר, א"כ כל העמל והיגיעה שיעשה עבור השגת הדבר לא יחשב בעיניו לקושי וטירחה, [וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו, שכתוב 'ויהיו בעיניו כימים אחרים באהבתו אותה', והיינו שמרוב אהבתו את רחל, לא נחשב לו כל השנים שטרח ועבד בעבורה אלא לימים אחרים], וזה משה רבנו הודיע לכלל ישראל, שיבינו את מעלתה הגדולה של יראת שמים ושירצו ויחפצו מאוד במעלתה, ועי"ז זה יהיה נחשב להם כמילתא זוטרתא כל הטירחא להשיגה.

ובאמת שהדברים מבוארים היטב ע"פ מש"כ הרמב"ם (פ"ה מתשובה ה"ב) 'כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו', וא"כ זה אשר משה רבנו אמר לכלל ישראל, שכל אחד יכול להגיע בדרגתו למעלת משה רבנו, ותהיה מעלת יראת שמים קלה אצלו להשיגה.

ומצינו דבר מענין בענין זה, דהנה כתב הרמ"א בשו"ע (י"ד סימן פ"א סעיף ז') שמעיקר הדין חלב גויה מותר, אבל מכל מקום שלא ינק תינוק מן הגויה, וכתב הגר"א שם מקור לדין זה, מהמדרש בפרשת שמות [והובא ברש"י שם ב' - ז'], ששם כתוב לגבי משה רבנו שלא רצה לינוק מהמצרית, וכתוב שם הטעם מפני שפה שעתיד לדבר עם השכינה אינו ראוי שינק מגויה.

והקשה הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל, דכיון דהטעם הוא מפני שפה הראוי לדבר עם השכינה אינו ראוי שינק מהגויה, א"כ זה שייך דוקא אצל משה רבנו שהיה עתיד לדבר עם השכינה, אך לגבי הכלל, לכאורה לא שייך דבר זה.

ואשר מבואר כאן, שעלינו לחשוב על כל אחד ואחד שהוא ראוי להיות בדרגת משה רבנו, ושיהיה פיו מדבר עם השכינה, שהרי כתב הרמב"ם שכל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו.

.....

הלימוד לחיוב מאה ברכות

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך" (י' - י"ב).

בגמ' מנחות (דף מ"ג ע"ב) דרשו חז"ל - 'תניא היה ר' מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך', ופרש"י 'מה ה' אלקיך וגו' - קרי ביה מאה'.

בספר תורה תמימה מבאר זאת, שבפסוק כאן יש מאה אותיות חסר אחת, ומצינו בכמה מקומות בתורה שאע"פ שחסר אחד ממנין המשלים לסכום עשיריות, אין קפידא בכך והתורה מונה מנין שלם, וכמו שכתוב אצל יעקב אבינו 'כל הנפש הבאה ליעקב שבעים', ואע"פ שהם לא היו אלא ס"ט, וכן לגבי ספירת העומר שכתוב 'תספרו חמשים יום' ואע"פ שמונים רק מ"ט יום, וה"נ אע"פ שיש צ"ט אותיות אין בכך קפידא, ויש מכאן רמז ואסמכתא למאה ברכות שחייב לברך כל יום.

ובדעת זקנים הביא ג"כ שבפסוק כאן יש מאה אותיות חסר אחת, וזהו הרמ"ז לחיוב מאה ברכות, ומוסיף שם שתיבת 'מודים' בגימטריא מאה, - 'לומר שכל האומר מודים כהוגן כאלו קיים מאה ברכות'.